ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ואף הוא פתח ודרש [א] 2דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים א] אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל מסמרות ב] אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר (א) כולם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב 3וידבר אלהים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אזניך [ב]כאפרכסת וקנה לך [ג]לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם [ד]אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו ולימרו ליה בהדיא משום מעשה שהיה דתניא [ה]מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר בלוד אמר לו מה חידוש היה בבהמ"ד היום א"ל נמנו וגמרו [ו]עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו בכה ר' אלעזר ואמר 4סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם אמר לו לך אמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו [ז]הלכתא למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם [ח]הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל מפני [ט]שקדושה ראשונה קדשה לשעתה [ג]ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית תנא לאחר שנתיישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו ת"ר [י]איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת ר' יוחנן אמר [כ]אפי' באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפי' בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה והמקרע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי

ואף הוא. [ג] רבי אלעזר בן עזריה: **לתלמיה.** שורות המענה: **פוסלין ומכשירין.** שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה (ב): **כולן אל אחד אמרן.** אין לך מבני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהינו: **פרנס אחד אמרן.** אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו: **עשה אזנך כאפרכסת.** מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזן שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להכמין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו. אפרכסת טירמויי"א שעל הריחים: [כ]**מה מסמר זה.** כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן תלמוד לומר נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות: **ולימרו ליה בהדיא.** מיד למה הוזקקו לומר תלמידיך אנו: **נמנו וגמרו.** והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב: **מעשרין.** עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשוה עולי גולה בקדושת[ל] הארץ: **פשוט ידיך וקבל עיניך.** הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו: **אל תחושו למניינכם.** אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמניתם ותיקנתם שהרי הסכמתם להלכה: **כך מקובלני.** שקדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא ביבמות (דף פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני וברשות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו לפי שאינן חייבין מן התורה: **איזהו שוטה.** האמור בכל מקום שפטור מן המצות ומן העונש ואין קנינו קנין ואין ממכרו ממכר: **והלן בבית הקברות.** בלילה: **לעולם דקא עביד להו דרך שטות.** ואפילו הכי לא מחזקינן ליה כמדא דהיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה. אני שמעתי חולי האוחז מתוך דאגה ולי נראה שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר: **שתשרה עליו רוח טומאה.** רוח שדים שיסייעוהו להיות מכשף: כמו

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. אמרינן במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקדוש ב"ה ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה ישראל ושבת על הקדוש ב"ה שהוא אחד הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות ועל זה סמכינן לומר אתה אחד במנחה בשבת אע"פ שאינו מדבר מענייא דיומא דשבת [מ]כמו תפלת ערבית ושחרית: **עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.** לפי סדר השנים היה להם להפריש מעשר שני שהוא שנה ראשונה ומעשר עני נוהג בששית ולא מצינו מעשר עני שתי שנים רצופים אלא תקנה תקנו בה כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ובדין הוא דאפי' תרומה גדולה לא ניתקן אלא יהא הכל מעשר עני אלא שלא רצו לחלק כל כך משאר שנים פרש"י דהיינו ארץ סיחון ועוג כדאמרינן בחולין (דף ס:) עמון ומואב טהרו בסיחון כלומר על ידי כבוש סיחון ועוג הותר לישראל ליכנס והקשה ר"ת דאמרינן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נג: ושם) שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג (ג) וכ"ת דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אם כן תיפשוט מיניה לרבי אליעזר לא קידשה אלמה מיבעי' לן בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובשבועות (דף טז. ושם) מאי סבירא ליה אי קידשה אי לא קידשה (ד) ותירץ ר"ת דיש לחלק דהכא בעמון ומואב דלא כבשו סיחון ועוג ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ ועוד מתרץ דלא קידשה עבר הירדן רק לארץ סיחון ממש אבל מה שכבש מעמון לא נתקדשה: **דרך** שטות אפילו בחד נמי. וכי תימא דלא היה מועד לשטות רק לאותו דבר ובעינן תלתא כדי להחזיקו כשוטה לכל מילי כמו נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל (ה) דהכא לא דמי דהכא כיון שהוא שוטה באחת ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר בירושלמי בפ"ק דתרומות אומר סימני שוטה היוצא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו (ו) והוא מאבד מה שנותנים לו א"ר הונא והוא שיהו כולן בו דלא כן אומר אני היוצא בלילה יחידי אימור גנדריפס אחדיה והלן בבית הקברות [נ]לשדים והמקרע כסותו אימר בעל מחשבות מאבד מה שנותנים לו [ס]קוניקוס רבי יוחנן אמר אפילו אחת מהן אמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשוטים אינו מאבד מה שנותנין לו קוניקוס אין בו אחת מכל אלו: **כיון דעבדינהו לכולהו נעשה כמי** שנגח כו'. ומחד בשלשה זימנא לא איתחזק דתלינן בהך דקאמר הש"ס אימא בעל מחשבות או איגך: או

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ה [ופ"ד מהלכות שמיטה הלכה כו] סמג עשין קמא [טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' יט]:

יד ב ג מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה ה ופ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה טז:

טו ד ה מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה ט טוש"ע י"ד סימן א סעיף ה וטוש"ע ח"מ סימן לה סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹהִים לִפְדּוֹת לוֹ עָם לָשׂוּם לְךָ שֵׁם גְּדֻלּוֹת וְנֹרָאוֹת לְגָרֵשׁ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם: דברי הימים א יז כא
2. דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד: קהלת יב יא
3. וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: שמות כ א
4. סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם: תהלים כה יד

לעזי רש"י

טירמויי"א [טרימויא"ה]. אפרכסת, משפך (שדרכו מכניסים חומר לריחיים וכדומה).

רבינו חננאל

כו': אף ר' יהושע פתח ודרש דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות. אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטהרין והללו מטמאין הללו אוסרין והללו מתירין כו'. וא"ת הואיל וכן היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד כולן מפי אל אחד אמורין שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים האלה אלא עשה אזנך כארפכסת וקנה לב לשמוע אלו ואלו שכולן מתבררין לך באיזה מהן הלכה ברורה שאע"פ שנראין כמו חולקין חוזרין ונמנין וגומרין ומסכימין בסוף כדכתיב את והב בסופה כלשון הזה אמר אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו. ומעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר וא"ל בבהמ"ד נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית. א"ל ר' אלעזר יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו. כעס ר' אלעזר בשביל שא"ל נמנו ונגמרו כלומר למה נמנו והלא הלכה למשה מסיני הוא ובכה ואמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם ואין בריתו אלא תורה. תנא אחר שנתיישבה דעתו בקש רחמים ואמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו. אמר צא ואמור אל תחושו למניינכם כך מקובלני מריב"ז שקיבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית. מה טעם הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד

מסורת הש"ס

א) [אבות דר"נ פי"ח תוספתא סוטה פ"ז], ב) הערוך גרס כארפכסת, ג) [ברכות סא.], ד) מכילתא פ' בא פט"ז, ה) [תוספ' ידים פ"ב ע"ש ידים פ"ד מ"ג], ו) יבמות טז., ז) כלומר דבר ברור כהלכה למשה מסיני עי' רא"ש בהל' מקוואות (סוף נדה) סימן א, ח) חולין ז., ט) מגילה י, [מכות יט. שבועות טז. ובחים קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב:], י) תוספתא תרומות פ"א, כ) [ד"ה מה לפני ד"ה פוסלין], ל) בע"י בקידשת, מ) בע"י הגירסא כולי האי, נ) [מקטיר לשדים כנ"ל], ס) הוא נמי חולי של מחשבה מפרש שם.

הגהות הב"ח

(א) גמרא תלמוד לומר נתנו מרועה אחד כולם אל אחד: (ב) רש"י ד"ה פוסלין וכו' כשוטה הס"ד ואח"כ מה"ד מה מסמר וכו' ולרבות הס"ד ואח"כ מה"ד כולן אל אחד וכו' שעל הרחיים הס"ד ואחר כך מה"ד ולימרו: (ג) תוס' ד"ה עמון וכו' ארץ סיחון ועוג וכן תימה דקאמר הכא דקדושה ראשונה: (ד) בא"ד ותירץ ר"ת. נ"ב ועל קושיא שהקשו אם כן תפשוט אין התירוץ מפורש אבל בפרק קמא דמגילה מפורש בתוס' ע"ש דף י': (ה) ד"ה דרך וכו' נעשה מועד לכל דלא דמי כנ"ל ותיבת דהכא נמחק: (ו) בא"ד והמקרע כסותו והמאבד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] אי מה דרבן זה מטלטל. נ"ב ר"ל שאינו מתקיים במקומו מהרש"א ת"א: ב] שם אי מה מסמר זה חסר. נ"ב ר"ל מחסר ומנקב בכותל מהרש"א שם וכן הוא בלשון רש"י ד"ה מה מסמר וכו': ג] רש"י ד"ה ואף הוא ר' אלעזר בן עזריה. נ"ב ומהרש"א בח"א פי' שר' יהושע פתח ודרש ע"ש:

מוסף רש"י

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. ישראלים הדרים בארץ עמון ומואב שכיבש משה מסיחון ונתקדשו בקדושת א"י ועכשיו בבית שני בטלה קדושתה וזורעין בשביעית יתקנו להן מעשר ראשון ומעשר עני בשביעית, כדמפרש לקמן מפני פרנסת עניים שבא"י שאין להם מה לאכול בשביעית, לפי שבטל לקט שכחה ופיאה והולכים שם ונוטלים לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (יבמות טז.). **הרבה כרכים כבשו** עולי מצרים. וקדשום בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל. לקדשם בשניה, ולכן לא כבשום לקמפני הואיל והותרו הותרו, דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבוא כשגלו בימי נבוכדנצר, ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאינה טובת במולה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני (חולין ז.). הלכך זורעים בהן בשביעית שיסמכו עליהן עניים לשכור עצמן לחרוש ולקצור ועוד ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני (יבמות פו.).